

تبیین جامعه‌شناختی تأثیر تاب‌آوری و خودکنترلی بر قانون‌گریزی شهروندان (مورد مطالعه: استان ایلام)

سیاوش خدایاری^۱ و دکتر اسماعیل جهانبخش^۲

تاریخ وصول: ۹۷/۳/۸

تاریخ پذیرش: ۹۸/۱/۲۱

چکیده:

این پژوهش با هدف بررسی تأثیر خودکنترلی و تاب‌آوری بر قانون‌گریزی در بین شهروندان استان ایلام انجام گرفته است. قانون‌گریزی (نوع نرم) در دو بعد قانون‌گریزی ذهنی و عینی مورد بررسی قرار گرفته است. روش این پژوهش پیمایشی، و از نوع همبستگی و تحلیلی، با ابزار پرسشنامه است. جامعه‌ی آماری شامل کلیه‌ی شهروندان بالای ۱۸ سال استان ایلام در سال ۱۳۹۵ است و نوع نمونه‌گیری، خوشه‌ای چند مرحله‌ای و حجم نمونه بر اساس جدول مورگان ۳۸۴ برآورد گردید. یافته‌ها و نتایج بدست آمده از پژوهش حاکی از آن است که متغیرهای خودکنترلی و تاب‌آوری تأثیر افزایشی، مثبت و مستقیمی بر روی قانون‌گریزی شهروندان استان ایلام دارند. نتایج حاصل از آزمون مدل معادلات ساختاری (Amos) نشان می‌دهد که متغیر تاب‌آوری ۰/۲۳ از واریانس متغیر وابسته در جامعه را تبیین، و متغیر خودکنترلی ۰/۳۰ واریانس متغیر وابسته (قانون‌گریزی) در جامعه را پیش‌بینی می‌کند. با توجه به یافته‌های تحقیق، توانمندسازی و تقویت روحیه‌ی تاب‌آفرین و خودکنترل ضرورت دارد.

مفاهیم کلیدی: قانون‌گریزی، خودکنترلی، تاب‌آوری

^۱ دانشجوی دکتری مسائل اجتماعی ایران، دانشگاه آزاد اسلامی واحد دهقان، دهقان، ایران (نویسنده‌ی مسئول) s9723877@gmail.com

^۲ استادیار گروه جامعه‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد دهقان، دهقان، ایران esjahan@yahoo.com

مقدمه و بیان مسأله

نظم اجتماعی از مهم‌ترین مفاهیم حوزه‌ی علوم اجتماعی است و به همین دلیل، همواره دغدغه‌ی اصلی جامعه‌شناسان پرداختن به مقوله‌ی نظم یا بی‌نظمی اجتماعی بوده و هست (Chalabi, 1997)، زیرا بدون نظم، جامعه دچار نوعی آنومی یا آشفتگی اجتماعی خواهد شد. اساس نظم اجتماعی در هر جامعه مجموعه‌ای از ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی است. با پایبندی افراد جامعه به قواعد اجتماعی است که نظم اجتماعی در جامعه برقرار می‌شود و تداوم می‌یابد. نظم اجتماعی در هر جامعه از اهمیت بالایی برخوردار است، زیرا دوام و قوام هر جامعه به حفظ نظم اجتماعی آن جامعه بستگی دارد و نظم اجتماعی میسر نخواهد بود مگر اینکه هنجارهای تعریف شده‌ی جامعه یا قوانین، مورد احترام افراد واقع شود، زیرا به نظر می‌رسد وقتی که افراد به رفتارهای خلاف عادت می‌کنند آن رفتارها از حالت ناهنجار بیرون می‌آید و در نظر مردم هنجار می‌شود. این امر سبب می‌شود که ارزش‌های منتسب به آن هنجار نیز خواه ناخواه مورد تردید قرار گیرد و انسجام اجتماعی را به خطر اندازد. در هر جامعه‌ای، قوانین اجتماعی مبنای رفتار افراد در زندگی اجتماعی است

قانون‌گریزی^۱ دارای پیامدهای سیاسی، شخصیتی، اجتماعی، اقتصادی و جمعیتی است. از نظر سیاسی افزایش قانون‌گریزی نقش و مسئولیت دولت‌ها را تحت تأثیر قرار خواهد داد. از نظر شخصیتی افراد قانون‌گریز افرادی غیر قابل اعتماد و بی‌ثبات خواهند شد. از نظر اجتماعی قانون‌گریزی مانع استقرار سالم نهادهای مدنی و نظم و سلامت و کاهش مشارکت و عدالت اجتماعی می‌شود؛ و از نظر اقتصادی قانون‌گریزی از موانع توسعه به شمار می‌رود. اگر در قوانین و نحوه‌ی تدوین چگونگی اجرای آن ضعفی وجود داشته باشد قطعاً این ضعف در میزان قانون‌گرایی مردم جامعه اثر خود را نشان خواهد داد. اگر دستگاه‌های ناظر و نهادهای مسئول و کارآمد در جامعه وجود نداشته باشد و همچنین خودکنترلی پایین و تاب‌آوری پایین قانون‌گریزی را در سطح جامعه تشدید خواهد نمود. ملوین سیمون در تبیین زمینه‌ها و قانون‌شکنی می‌نویسد: "ساختار بوروکراسی جامعه‌ی مدرن شرایطی را ایجاد کرده است که انسان‌ها قادر به فراگیری نحوه‌ی کنترل عواقب و نتایج اعمال و روش‌های خود نیستند. نحوه‌ی واپایش و مدیریت جامعه بر سیستم پاداش اجتماعی به گونه‌ای است که فرد ارتباطی را بین رفتارهای خود و پاداش مأخوذه از

^۱ law-aversion

جامعه نمی‌تواند ایجاد کند. در چنین وضعیتی است که احساس بیگانگی از جامعه بر فرد مستولی شده و او را به کنش منفعلانه و ناسازگارانه در قبال جامعه و ارزش‌های آن سوق می‌دهد" (Fakhrai, 1999:115).

از نظر جامعه‌شناسی قانون‌گریزی نتیجه‌ی فشارهای اجتماعی و بیرونی بر گروه‌های زبردست یا حاشیه‌ای تلقی می‌شود یا در اثر عدم وجود فرصت‌ها و امکانات برای تحقق اهداف فرهنگی است. علاوه بر این بررسی عوامل درون فرد برای یافتن علل قانون‌گریزی می‌تواند مفید باشد. از دیدگاه جامعه‌شناسی فرهنگی اغلب رفتارهای ضد نظم و انضباط اجتماعی ریشه در بینش جامعه‌شناختی افراد دارد. به دیگر سخن، علل و عواملی که فرد را به سوی فرار از نظم و مقررات اجتماعی سوق می‌دهد ریشه در میزان وابستگی فرد و تعلق وی به آرمان‌های مورد وفاق جامعه خویش دارد. پس هر چه این شکاف و بی‌تفاوتی به ارزش‌های گروهی بیشتر و پررنگ‌تر باشد، گرایش فرد به قانون‌گریزی و نقض قراردادهای اجتماعی بیشتر می‌شود.

بسیاری از جرائم خرد و کلان بویژه سرقت‌های کوچک، اختلاس، رشوه‌خواری، مصرف مشروبات الکلی، مواد مخدر، ضرب و جرح‌های جزئی، پارتی‌بازی‌ها، تجاوز به عنف و ... تنها از طریق یک پژوهش جامعه‌شناختی و روانشناختی اجتماعی و از طریق پرسشنامه‌ای فراقکن و یا با خوداظهاری افراد می‌توان به علل آنها دست یافت و به عمق مسئله پی برد. قانون‌گریزی تابعی از عوامل مختلف اجتماعی و فرهنگی است. از مهم‌ترین عوامل قانون‌گریزی افراد جامعه، میزان تاب‌آوری^۱ و خودکنترلی^۲ می‌باشند.

به اعتقاد نویسنده‌ی مقاله، با بررسی قانون‌گریزی در میان شهروندان استان ایلام، می‌توان تصویری از قانون‌گریزی و اینکه تاب‌آوری پایین و خودکنترلی پایین چه تأثیری در قانون‌گریزی شهروندان استان ایلام دارد دست یافت.

علیرغم گذشت بیش از سه دهه از تحقیقات اولیه در مورد تاب‌آوری، هنوز این مفهوم فاقد درک فراگیر و عملیاتی در حوزه‌های مختلف علمی از جمله جامعه‌شناسی است. بسیاری از تناقضات موجود بر سر معنای تاب‌آوری از تمایلات شناختی، روشی، متدولوژیک و تفاوت‌های مفهومی بنیادی موجود و همچنین دیدگاه‌هایی که بر تحقیق در سیستم‌های اکولوژیکی، اجتماعی یا ترکیبی از هر دو تمرکز می‌کنند، ناشی می‌شود. بنابراین مطالعه‌ی

^۱ resiliency

^۲ self-control

حاضر به بررسی و تحلیل مفاهیم، شاخص‌ها و چارچوب‌های تاب‌آوری و خودکنترلی در حوزه‌ی جامعه‌شناسی و روانشناسی اجتماعی تأکید کرده است. بنابراین سؤال اساسی پژوهش عبارتست از: متغیرهای تاب‌آوری و خودکنترلی چه تأثیری بر قانون‌گریزی شهروندان ایلامی دارند؟

اهمیت و ضرورت پژوهش

قانون‌گریزی به‌عنوان یک مسأله‌ی اجتماعی مطرح است چون بر نظم، انسجام و حیات جمعی جاری تأثیرگذار است و پیامدهای خود را بصورت آشکار و پنهان نشان می‌دهد.

با توجه به اینکه استان ایلام به‌عنوان جرم‌خیزترین استان در سال ۹۳ از سوی قوه‌ی قضائیه قلمداد شده است، نتایج و دستاوردهای این تحقیق می‌تواند در پیشگیری و مبارزه و کاهش قانون‌گریزی مؤثر واقع گردد و جامعه را از آشفتگی و نابسامانی ناشی از قانون‌گریزی آگاه نماید. بعلاوه دستگاه‌های اجرایی از میزان قانون‌گریزی اطلاع یابند و به چاره‌جویی برای حل مسأله اقدام نمایند.

موضوع سنجش قانون‌گریزی در استان ایلام از دو جنبه‌ی نظری و کاربردی حائز اهمیت است. این پژوهش، هم تحقیقی بنیادی است که موجب شناخت بیشتر این بعد از جامعه‌شناسی می‌شود و هم کاربردی است و می‌توان با شناخت متغیرهای مؤثر بر قانون‌گریزی از نتایج آن در برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری‌ها استفاده کرد.

اهداف پژوهش

هدف کلی تحقیق: بررسی تأثیر دو متغیر تاب‌آوری و خودکنترلی بر قانون‌گریزی.

اهداف جزئی:

- ۱- تعیین و شناخت رابطه‌ی تاب‌آوری با قانون‌گریزی.
- ۲- تعیین و شناخت رابطه‌ی خودکنترلی با قانون‌گریزی.

پیشینه پژوهش

الف) تحقیقات داخلی

بر اساس پژوهش، صادقی فسایی و امینیان (۱۳۹۳)، تحت عنوان «تحلیل جامعه‌شناختی نظم اجتماعی با توجه به انواع قانون‌گرایی و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن» نشان دادند که در تهران میانگین رتبه‌ای قانون‌گرایی ۲/۸۱ از ۵ بوده است. متغیرهای مستقل سن، پایگاه اقتصادی - اجتماعی، کنترل رسمی، کنترل غیر رسمی، خودکنترلی، قطعیت مجازات، مشروعیت سیاسی، تعهد دینی و فردگرایی ارتباط معنادار با متغیر هنجارگرایی دارند. براساس نتایج تحلیل رگرسیون نیز متغیرهای مستقل تعهد دینی، خودکنترلی، مشروعیت سیاسی، عدالت رویه‌ای و قطعیت مجازات به اندازه‌ی ۰/۴۲۹ از کل واریانس متغیر وابسته‌ی قانون‌گرایی را در شهر تهران را پوشش می‌دهد (Sadeghi & Fasai & Aminian, 2014).

نودهی و همکاران (۱۳۹۳)، در پژوهش خود تحت عنوان «رابطه‌ی خودکنترلی و تعهد سازمانی» به این نتایج رسیدند که خودکنترلی با تعهدسازمانی رابطه‌ی مثبت دارد و آن را پیش می‌کند به‌علاوه بین منبع کنترل و خودکنترلی با هر یک از ابعاد سه‌گانه‌ی تعهد سازمانی نیز رابطه‌ی مثبت و معنادار بود (Nodehi & et.al, 2014).

فیروزجائیان و توکلی (۱۳۹۵)، در تحقیق خود با عنوان تحلیل جامعه‌شناختی قانون‌گریزی در رانندگی با تأکید بر نظریه‌ی کنترل اجتماعی نشان دادند خودکنترلی تأثیر قابل توجهی بر قانون‌گریزی در رانندگی دارد. افراد با خودکنترلی پایین قانون‌گریزتر از دیگرانند. خودکنترلی پایین بر ارتکا جرایم تأثیر مثبت دارد (Firoozjaian & Tavakoli, 2017).

نتایج پژوهش آلبوکردی و همکاران (۱۳۹۱)، نشان‌دهنده‌ی شیوع بالای نشانگان تاب‌آوری پایین در میان مجرمان زندانی بود و ۹۷/۱ مجرمان زندانی تاب‌آوری پایینی را نشان دادند؛ و بیانگر رابطه‌ی معنادار بین تاب‌آوری پایین و جرم بود (Albokordi & et.al, 2012:43-50).

مؤمنی و همکاران (۱۳۹۰)، در پژوهش خود تحت عنوان «رابطه‌ی معنویت، تاب‌آوری و راهبردهای مقابله‌ای با بهزیستی روان‌شناختی دانشجویان» دریافتند که متغیرهای تاب‌آوری، معنویت و راهبردهای مقابله‌ای هیجان‌مدار و مسأله‌ی مولد ۶۰ درصد از واریانس متغیر بهزیستی را پیش‌بینی کرد ($P < 0.5$) و رابطه‌ی مثبتی بین متغیرهای

تاب‌آوری، معنویت و راهبردهای مقابله‌ای، پیش‌بینی کننده‌های معناداری برای مشاهده شد (Moameni & et. al, 2011).

ب) تحقیقات خارجی

Pratt (2016) در مقاله‌ای نظریه‌ی جریان زندگی خودکنترلی رفتار مجرمانه را ارائه کرده است. وی در این مقاله بر آن است تا نظریه‌های ظاهراً متضاد پیرامون رفتار مجرمانه را به هم پیوند دهد؛ بدین ترتیب که الف: خودکنترلی به‌عنوان فرایندی پویا در معرض تغییرات قابل ملاحظه موقعیتی در گذر زمان دیده شود. ب: خودکنترلی به‌عنوان علتی مهم برای انتخاب انواع رخدادهای مهم زندگی (مثبت و منفی) دیده شود که به سهم خود، فرد منحرف و هنجارگریز را تحت تأثیر قرار می‌دهد (Pratt, 2016:129-146).

Vera & Moon, 2013 در تحقیقی با عنوان «آزمون تجربی نظریه‌ی خودکنترلی پایین درمیان جوانان اسپانیایی در صدد بوده است تا با استفاده از نظریه‌ی خودکنترلی گاتفردسون و هیرشی به انواعی از رفتارهای بزهکارانه در بین جوانان اسپانیایی بپردازد. بدین منظور تعداد ۲۷۷ نوجوان دبیرستانی به‌عنوان جمعیت نمونه انتخاب شدند. نتایج مربوط به این تحقیق بیانگر این است که خودکنترلی پایین اثر معناداری بر روی انواع متنوع رفتارهای بزهکارانه از جمله الکلیسم و مصرف مواد داشته است. بنابراین نتیجه‌ی این تحقیق موافق با پیش‌بینی‌های نظریه‌ی خودکنترلی گاتفردسون و هیرشی است مبنی بر اینکه هر قدر خودکنترلی در فرد ضعیف‌تر گردد، فرد در رفتارهای بزهکارانه بیشتری درگیر می‌شود (Aliverdina, 2014:100).

Adger, 1997 در مقاله‌ی خود بر سطح اقتصادی و برابری به‌عنوان عوامل تأثیرگذار بر همبستگی اجتماعی تأکید می‌ورزد و علاوه بر معیارهای بالا عوامل دیگری چون میزان شغل، نرخ جرم و جنایت را به‌عنوان سنج‌های میزان تاب‌آوری اجتماعی جوامع برمی‌شمارد.

مبانی و چارچوب نظری پژوهش

در جامعه‌ی نوین به تعبیر *Durkim*، وجدان جمعی کارایی خود را از دست می‌دهد و به جایش قانون موضوعه، ساماندهی رفتاری و اخلاقی جامعه را بر عهده، می‌گیرد به نظر وی هر قانون نوشته‌ای دو هدف دارد: اول، تعیین کردن بعضی تکالیف اجباری، دوم معین

کردن مجازات‌های لازم برای موارد تخلف از آنها. با این حال گر چه قانون موضوعه یک سری فشارهای سازمان‌یافته را بر یکایک افرا جامعه اعمال می‌کند اما به نظر او فشارهای دیگری هم وجود دارند که برخاسته از رسوم‌اند.

دورکیم در این جا بین سرمایه‌ی اجتماعی و قانون‌پذیری این‌گونه رابطه برقرار می‌کند، در حالی که جامعه منبع اصلی و مایه‌ی تام سرمایه‌ی اجتماعی در بین حامیان وجدان جمعی است، مجرم یعنی کسی که این وجدان جمعی را نقض می‌کند قانون‌گریز و قانون‌شکن به حساب می‌آید. به زعم او، زمانی که قواعد اجتماعی در جوامع پیچیده‌ای که با کاهش همبستگی و وفاق روبروست، کمتر التزام‌آور می‌شود و مردم احساس می‌کنند که از فشار هنجاری‌های اجتماعی کاسته شده است، آنگاه افزایش شواهد انحرافات هم‌چون، جرم و قانون‌گریزی اجتناب‌ناپذیر می‌شوند. دورکیم این وضعیت جامعه را آنومی یا بی‌هنجاری می‌خواند (Yaghoobi, 2003: 40).

از نظر کارکردگرایان بی‌قانونی و اعمال خلاف مقررات، برای خلافکاران و قانون‌گریزان کارکرد مثبت و سازنده دارند و منافع تمنیات آنها را برآورده می‌سازد. لذا آنها حاضر نیستند از منافع خود چشم‌پوشند و از اعمال خلاف قانون دست بردارند (Khatami, 1999:6).

میشل فوکو در رعایت قوانین به خودکنترلی اشاره دارد. خودکنترلی مراقبت درونی است که بر اساس آن، وظایف محول و انجام و رفتارهای ناهنجار و غیر قانونی ترک می‌شود و بی‌آنکه نظارت و کنترلی خارجی در بین باشد، فرد تلاش خود را مصروف انجام کاری می‌کند که بر عهده‌اش گذاشته می‌شود و مرتکب موارد نادرستی از قبیل کم‌کاری، قانون‌گریزی، عبور از مقررات شهری و .. نمی‌شود (Ashayeri & et. al, 2016:177). فوکو یاد آور می‌شود که کنترل اجتماعی درونی زمانی است که جامعه دارای همبستگی اجتماعی قوی است و فرد احساس تعلق قوی به جامعه دارد (Coser & Rosenberg, 2012:109).

نظریه خودکنترلی Fredric Jameson

به نظر جیمسون نوع خاصی از سرخوشی از احساسات ما بعد نوین (در رفتار قانون‌گریزانه‌ی افراد) به چشم می‌خورد که جیمسون ترجیح می‌دهد آن را «شور» بنامد. سرخوشی مبتنی بر فجایع رانندگی در یک محله‌ی فقیرنشین شهری، در واقع نوع خاصی

از عاطفه به‌شمار می‌آید. شور مابعد نوین زمانی رخ می‌دهد که بدن به وسایل الکترونیکی جدید وصل می‌شود (Ritzer, 2004: 812).

نظریه خود کنترلی *Gatfredson and Hirschy*

هیرشی با مطرح کردن تأثیر خودکنترلی ضعیف بر انحراف بیشتر به سمت روان‌شناسی اجتماعی می‌رود. خودکنترلی پایین که در اوایل زندگی فرد و در نتیجه‌ی جامعه‌پذیری ناقص شکل می‌گیرد و بر پیوند اجتماعی در مراحل بعدی زندگی‌شان تأثیر منفی دارد و از این طریق بر انحراف تأثیر مثبت دارد این دو خود کنترلی را به‌عنوان میزانی که یک شخص در مقابل وسوسه‌های لحظه‌ای آسیب‌پذیر است تعریف می‌کند (Gatfredson and Hirschy, Quote From Douglas, 2004: 543).

قانون‌گریزی از نظر گاتفردسن و هیرشی به‌عنوان رخدادی در زمان و مکان مورد توجه قرار می‌گیرد. قانون‌گریزی برای آنانی که تمایل بدان دارند، دارای نوعی کشش است لذا تمایل به آن، افراد را اغوا کرده، و در ذهن آن‌ها، دستیابی به نوعی لذت را تداعی می‌کنند. دیدگاه عقل‌گرا از این نظریه، چنین پیشنهاد می‌کند که جرم باید توان خشنود کردن مجرم را دارا باشد، و پیامدهای (خیالی و واقعی) آن نباید از لذت و خشنودی که از ارتکاب جرم به دست می‌آید، بیشتر باشد. البته وقوع جرم نیازمند شرایطی خاص است یعنی باید اهدافی بالقوه وجود داشته باشد و موفقیت، نشان‌دهنده‌ی نبود پیامدهای نامطلوب می‌باشد.

نظریه *Snyder*

مفهوم خودکنترلی اشنایدر به این معنی است که یک شخص در موقعیت خود چه قدر انعطاف‌پذیر یا چه قدر پایدار است (-Kaushal and T. Kwantes, 2006: 579). اشنایدر بیان کرد، مردم در یک بحث کلی به دو دسته تقسیم می‌شوند: افراد با خودکنترلی بالا و افراد با خودکنترلی پایین که هر کدام ویژگی‌هایی دارند. برخی از افراد نسبت به موقعیت‌های اجتماعی حساس هستند و ظاهر خود را متناسب با موقعیت رایج تنظیم می‌کنند، این افراد را با خودکنترلی بالا می‌نامیم. در مقابل افرادی هستند با خودکنترلی پایین که تمایل دارند فکر و احساس خود را بیان نمایند، تا اینکه آن را متناسب با موقعیت سازماندهی کنند (Snyder, 1974: 526-527).

همچنین بالا یا پایین بودن خودکنترلی در افراد به تفاوت در نگرش، رفتار، ادراکات و باورها بستگی دارد (Snyder, 1974; Quote From Komer and Tampson, 2003). خودکنترلی و خود تاب‌آوری از منابع درون فردی هستند که می‌توانند سطوح استرس و ناتوانی را در شرایط ناگوار تعدیل نمایند و اثرات منفی استرس را کم‌رنگ‌تر جلوه دهند (Weisi & et. al, 2001).

یکی از مهم‌ترین مهارت‌ها که مشخصه‌ی سلامت و بهزیستی روانی افراد است، برخورداری آنها از صفت خودکنترلی (خودنظارتی) است. افرادی که می‌توانند هدف‌های واقع‌گرایانه را اولویت‌بندی کنند و در زمان تصمیم‌گیری میان عواطف و عقل تعادل برقرار کنند، خود کنترل هستند (Aghayar & Sharifi Dramadi, 2007). خودکنترلی بیانگر میزان مطابقت ویژگی‌های رفتاری خود با شرایط و موقعیت موجود است (Kritner & Knitki, 2007).

نظریه Verner

ورنر تاب‌آوری را «سازوکار ذاتی خود اصلاح‌گری بشر» می‌داند و معتقدند «آنهايي که تاب‌آور هستند، انعطاف‌پذیر هستند، این افراد شکست‌ناپذیرند. هسته‌ی مرکزی سازه‌ی خودتاب‌آوری را این پیش فرض تشکیل می‌دهد که «فطرتی زیست‌شناختی» برای رشد و کمال در هر انسان وجود دارد (برای نمونه طبیعت خود - اصلاح‌گری ارگانیسم انسانی) که بطور طبیعی و در شرایط معین محیطی می‌تواند آشکار شود (Werner, 1997:16).

نظریه Handerson

نان هاندرسن (Handerson, 2004)، تاب‌آوری را ترکیبی از ۶ عامل زیر معرفی می‌کند: ۱- فراهم‌سازی حمایت مهربانانه؛ ۲- طراحی و ارتباط‌سازی برای افزایش امیدواری؛ ۳- فرصت‌سازی برای مشارکت معنادار؛ ۴- پیشاهنگی در پیوندهای اجتماعی؛ ۵- مرزبندی شفاف و سازگار؛ ۶- آموزش مهارت‌های زندگی.

Chamber (2008) معتقد است که تاب‌آوری نقش مهمی در بازگشت به تعادل اولیه یا رسیدن به سطح بالاتر دارد و از این‌رو سازگاری مثبت و موافق در زندگی فراهم می‌کند در عین حال کامپیفر به این نکته اشاره دارد که سازگاری مثبت با زندگی هم می‌تواند پیامد تاب‌آوری را سبب شود ولی این مسئله را ناشی از پیچیدگی تعریف و نگاه فرایندی به تاب‌آوری می‌داند (Abaspoor & et. al, 2013)؛ بعلاوه در پژوهش خود نشان داد که

زندانیان دارای تاب‌آوری پایین هستند. نظریه‌ی (سیستم بوم‌شناختی - اجتماعی): در این مدل تاب‌آوری افراد را با توجه به بافت ارتباطی خود مانند خانواده، دوستان همسایه‌ها و سایر ابعاد جامعه‌ی بزرگ‌تر تعریف کرده است و آن را فقط یک خصوصیت منحصر به فرد افراد نمی‌داند بلکه شامل خصوصیت مربوط به جامعه است. تاب‌آوری یک واکنش مربوط به شبکه‌ی ارتباطی تأثیرگذار است؛ این شبکه دنیای درونی افراد خانواده، مدرسه، همسایه و سایر ابعاد جامعه را شامل می‌شود که حتی عواملی چون سیاست‌های علمی، جرائم و ... نیز در آن نقش دارند. مطابق با پژوهش میشل آنگار تاب‌آوری یک مفهوم کلی است که از نظر بافتی و فرهنگی ابعاد خاص مربوط به خود را دارد، به عبارتی الگوهای فرهنگی و بافتی جامعه بر ابعاد مختلف زندگی کودک (که در تاب‌آوری نقش دارد) تأثیر می‌گذارد از طرفی ابعاد تاب‌آوری به معنی ادراک شده‌ی تاب‌آوری تفاوت تجربه‌های آن در هفت زمینه‌ی مختلف است که عبارتند از دسترسی به منابع مادی، ارتباط بین فردی، احساس هویت و تبعیت فرهنگی، عدالت اجتماعی، احساس کنترل و قدرت همبستگی (Safarina & Baziari Maymand, 2013).

فرضیات پژوهش

- ۱- بین تاب‌آوری پایین و قانون‌گریزی رابطه وجود دارد.
- ۲- بین خودکنترلی پایین و قانون‌گریزی رابطه وجود دارد.

تعریف نظری و عملیاتی مفاهیم

قانون‌گریزی ذهنی نوعی ارزیابی از فایده‌مندی یا عدم فایده‌مندی اطاعت از قانون است.

قانون‌گریزی نرم که در این پژوهش مورد نظر است نوعی رفتار غیر خشونت‌آمیز است که در آن قوانین رسمی نادیده گرفته شده اما ممکن است جرم محسوب نشده و مجازات ضعیفی برای آن در نظر گرفته شود یا با مجازات همراه نباشد و مورد اغماض قرار گیرد.

قانون‌گریزی سخت: رفتار خشونت‌آمیزی که در آن قوانین رسمی جامعه نادیده گرفته و فرد مجرم شناخته شود و با مجازات شدید همراه باشد.

قانون‌گریزی عینی: نوعی قانون‌گریزی است که فرد بصورت ارادی و آگاهانه از قوانین رسمی تبعیت ننماید.

قانون‌گریزی ذهنی: نوعی جهت‌گیری نسبت به هنجارهای قانونی است که بر اساس آن فرد عدم پیروی از این هنجارها را بر پیروی ترجیح می‌دهد (Firoozjaian, 2010). واژه‌ی تاب‌آوری نشأت گرفته از واژه‌ی لاتین *Resilient* به معنی جهش کردن یا به جای اول برگشتن است. انجمن روانشناسی آمریکا ۱۰ تاب‌آوری را به‌عنوان روند تطبیق درست در مواجهه با سختی، تهدید و یا حتی منابع قابل توجهی از استرس تعریف می‌کند. در حوزه‌ی جامعه‌شناسی، تاب‌آوری: توانای گروه‌ها، جوامع و افراد برای مقابله با تنش‌های خارجی و اختلال به مثابه یکی از نتایج تغییرات اجتماعی، سیاسی و محیطی است.

خودکنترلی پایین: به وضعیتی اشاره دارد که در نتیجه‌ی آن فرد نمی‌تواند در موقعیت‌های مختلف رفتار خود را مورد کنترل قرار دهد. در واقع فرد در مقابل وسوسه‌های لحظه‌ای آسیب‌پذیر است هر چند این مفهوم به ویژگی‌های روانی فرد اشاره دارد اما بر پیوند اجتماعی فرد تأثیر منفی دارد و از این‌رو موجب رفتار انحرافی (قانون‌گریزی) می‌شود؛ و منافع جمعی را از جمله قانون نادیده می‌گیرد؛ می‌توان گفت افراد با خودکنترلی بالا بیشتر از قانون اطاعت می‌کنند.

روش‌شناسی پژوهش

چارچوب نظری و فرضیات پژوهش بکارگیری روش پیمایش را برای جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل داده‌ها را بیان می‌کند. در این مطالعه جمع‌آوری داده‌ها از طریق ابزار پرسشنامه انجام گرفته است. با توجه به بومی بودن پژوهشگر و دستیابی به فهم این مسئله از سوی شهروندان و پاسخ‌گویی مناسب به سؤالات از سوی آنها، تنوع و فراگیری بیشتر قانون‌گریزی در مناطق شهری و در دسترس بودن جامعه‌ی آماری منجر به انتخاب شهروندان گردیده شد. گزارش‌های حاصل از مرکز آمار و آمارهای سازمان برنامه و بودجه استان ایلام، در سال ۹۵-۹۴، جامعه‌ی آماری در این پژوهش کلیه‌ی شهروندان بالاتر از ۱۸ سال در نقاط شهری در استان ایلام است. در سرشماری سال ۱۳۹۰ جمعیت شهری بالای ۱۸ سال این استان برابر با ۲۳۱۹۸۳ نفر بوده است که از این تعداد ۱۱۲۲۴۱ زن و ۱۱۹۷۴۲ نفر مرد بوده‌اند که در بخش‌های مرکزی ۸ شهرستان استان پراکنده‌اند در این پژوهش واحد نهایی تحلیل و واحد مشاهده، فرد است.

جدول ۱: توزیع جمعیت در شهرهای استان ایلام

Table 1: Population Distribution in Ilam Cities

بخش مرکزی شهرستان	آبدانان	ایلام	ایوان	شیروان چرداول	دره شهر	دهلران	ملکشاهی	مهران
The Central Part of the city	Abdanan	Ilam	Eyvan	Shirvan Cherdawel	Dareh Shahr	Dehloran	Malek Shahi	Mehran
تعداد کل جمعیت ۱۸ سال و بیشتر	18842	115692	21137	13643	16224	26174	9463	10808

در این پژوهش برای برآورد حجم نمونه از محاسبه بوسیله نرم افزار SPSS^۱ آنلاین و جدول Morgan استفاده شده است. با توجه به حجم وسیع جامعه آماری و عدم امکان جمع آوری اطلاعات از تمامی افراد، حجم نمونه ۳۸۴ نفر برآورد شد. در این پژوهش از نمونه گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای استفاده شده است و سپس به شیوه تصادفی ساده انتخاب شدند. بر اساس اطلاعات اخذ شده از مرکز آمار، استان به هشت منطقه (شهرستان) تقسیم شد و تعداد نمونه در هر منطقه با توجه به جمعیت منطقه تعیین گردید. سپس از درون هر منطقه نواحی را به شکل تصادفی انتخاب و از درون هر نواحی تعدادی بلوک به شکل تصادفی انتخاب گردید. جهت انتخاب اولین نمونه، از بین عدد ۱ تا ۹، یک عدد را تصادفی انتخاب نموده که عدد انتخاب شده ۴ بوده؛ لذا اولین نمونه‌ی مورد مطالعه ساختمان چهارم در هر بلوک بوده و فاصله‌ی بین نمونه‌ها عدد چهار انتخاب گردید و با در نظر گرفتن ویژگی‌های جنسی در هر بلوک پنج شهروند مرد و پنج شهروند زن، و در مجموع از ۱۹۲ نفر مرد و ۱۹۲ نفر زن انتخاب و پرسشنامه توسط آنها تکمیل گردید.

جدول ۲: تعداد نمونه به تفکیک شهرهای استان

Table 2: Sample Number by Province Cities

شهرستان‌ها	آبدانان	ایلام	ایوان	شیروان چرداول	دره شهر	دهلران	ملکشاهی	مهران
Cities	Abdanan	Ilam	Eyvan	Shirvan Cherdawel	Dareh Shahr	Dehloran	Malek Shahi	Mehran
تعداد نمونه	31	192	35	23	27	42	15	19

^۱ Statistical Package for Social Science (SPSS)

جهت اعتبار صوری پس از طراحی، گویه‌های طیف‌های مربوط در اختیار سه نفر از اساتید و کارشناسان دانشگاه قرار گرفت. اظهار نظر این افراد در راستای سنجش گویه‌های هر طیف، به گزینش گویه‌های مناسب برای هر طیف منجر شد. جهت ارزیابی پایایی ابزار از روش آلفای کرونباخ استفاده شده است که برای برآورد گویه‌های رتبه‌ای در ابزار سنجش استفاده می‌شود. آلفای کرونباخ هر یک از متغیرهای فوق در جدول زیر آمده است. ارقام جدول نشان می‌دهند که کل طیف‌ها از پایایی برخوردار می‌باشند.

جدول ۳: معرف‌های مربوط به سنجش متغیرهای وابسته و مستقل

Table 3: Indicators for Measuring Dependent and Independent Variables

متغیر	معرف	
Variable	Reagent	
قانون‌گریزی ذهنی و عینی	Q6	اگر دیدم در مواردی، غیر قانونی کارم راه می‌افتد این کار را انجام می‌دهم
	Q7	وقتی همه در جامعه به دنبال تخطی از قانون هستند نیازی نیست که برای پیروی از قانون حساس باشم
	Q8	اگر قانونی مغایر با چیزی باشد که فکر کنم درست است از آن اطاعت نمی‌کنم
	Q9	اگر کسی به من ضرری به هر طریق برساند نباید منتظر قانون باشم، خودم آن را حل می‌کنم. چون قانون کار زیادی برای آدم نمی‌کند
	Q10	به تجربه آموختم که هر گاه قانون را رعایت نمی‌کنم کارها راحت‌تر انجام می‌شود و به خواسته‌ام می‌رسم
	Q11	پیش آمده با گوشی، رایانه، لب‌تاب و ... یا از سایت‌های غیر مجاز، کلیپ، فیلم، عکس، مقاله یا نرم‌افزار کپی یا دانلود کنم
	Q12	پیش آمده، قوانین رانندگی (عبور از چراغ قرمز، سرعت بالا، بستن کمربند و پارک ممنوع و ...) را نادیده بگیرم
	Q13	پیش آمده برای کمک، دفترچه بیمه درمانی‌تان در اختیار دیگران و یا اقوام قرار دهید
	Q14	آیا بدون گواهینامه رانندگی کرده‌اید
	Q15	بعضی وقت‌ها مجبور شده‌ام برای انجام کار خود تاریخ یا متن نامه‌ی اداری و یا شناسنامه و کارت ملی و گواهینامه رانندگی و ... یا کپی آنها را تغییر دهم
	Q17	پیش آمده خود یا خانواده‌ام از انشعاب غیر مجاز آب، برق، گاز و ... و پیش‌گتوری به دلایل خاص خودم استفاده نموده‌ام
	Q18	به یاد ندارم عوارض سالانه‌ی شهرداری را به موقع پرداخت کنم
	Q20	پیش آمده با مراجعه به اداره‌ای (دادگاه‌ها، راهنمایی رانندگی، بیمارستان، بانک و ...) ناچار شوم مشکلم را با دادن پول یا پیدا کردن پارتی یا آشنا حل کنم

متغیر	معرف
Variable	Reagent
تاب‌آوری ضعیف	خیلی وقت‌ها از اموال عمومی و اداری (تلفن، ماشین و اینترنت و ...) استفاده‌ی شخصی کرده‌ام Q21
	تحمل ایستادن طولانی‌مدت در ترافیک یا پشت چراغ قرمز را ندارم Q22
	قوانین و قواعد منظم و خشک، کارهای روزانه‌ام را سخت‌تر می‌کنند Q23
	بسیاری از کارهای اداری و روزانه را باید در صف یا نوبت قرارگرفت که من تاب و تحمل ایستادن در صفوف طولانی و نوبت را ندارم Q24
	امروزه با این درآمد از پس مخارج خانواده بر نمی‌آیم و نمی‌تونم پس‌انداز کنم Q25
	با مراجعه به ادارات، اگر پارتنی، آشنا یا پول و رشوه نباشه کارهای اداری بصورت قانونی دیرتر و با دردسر بیشتر انجام می‌گیرد که من تحمل آن را ندارم Q26
	به نظر وقتی این همه موانع قانونی در پیگیری یک کار اداری وجود دارد آدم نمی‌تواند تحمل کار قانونی را داشته باشد Q27
خودکنترلی ضعیف	پیش آمده که بر اساس احساسات و عواطف خود تصمیم بگیرم و کاری بدون توجه به قانون انجام دهم Q86
	راستش بعضی وقت‌ها که جوم می‌گیره دیگه قانون و غیر قانون سرم نمی‌شه Q87
	برای من هیجان و ماجراجویی لذت‌بخش‌تر از رعایت نظم و قانون است Q88
	پیش آمده گاهی اوقات احساساتی شده و قوانین راهنمایی و رانندگی و یا هر قانون دیگری را رعایت نکنم Q89
	من هر کاری که باعث تفریح و شادی فوری‌ام شود انجام می‌دهم حتی اگر این کار به قیمت از دست دادن هدف درازمدتم تمام شود Q90

جدول ۴: میزان آلفای کرونباخ (پایایی) گویه‌های مربوط به متغیرها

Table 4: Cronbach's Alpha (Reliability) of Variables Related Items

نام متغیر	نوع متغیر	تعداد گویه	مقدار آلفا
Variable Name	Variable Type	Number of Items	Alpha Value
قانون‌گریزی	وابسته	15	0/83
تاب‌آوری	مستقل	6	0/73
خودکنترلی	مستقل	5	0/79

در این پژوهش، متغیر وابسته قانون‌گریزی است که معانی گوناگونی دارد. از جمله سخت و نرم، که در این پژوهش نوع نرم آن در دو بعد قانون‌گریزی ذهنی و قانون‌گریزی

عینی مورد بررسی قرار گرفته است؛ و با استفاده از ۱۵ گویه در قالب طیف پنج درجه‌ای لیکرت سنجش گردید.

متغیرهای مستقل در این پژوهش عبارتند از:

تاب‌آوری پایین: در این مطالعه تاب‌آوری با استفاده از ۶ گویه یا سؤال در قالب طیف لیکرت اندازه‌گیری و سنجش شده است.

خودکنترلی پایین: در این مطالعه خودکنترلی با استفاده از ۵ شاخص در قالب طیف لیکرت اندازه‌گیری و سنجش شده است.

یافته‌های پژوهش

داده‌های تحقیق حاصل استخراج پرسشنامه‌هایی است که توسط ۳۸۴ نفر از شهروندان بالای ۱۸ سال استان ایلام اعم از زن و مرد تکمیل گردید؛ و سپس با استفاده از نرم‌افزار آماری *SPSS* و *Amos*^۱ برای علوم اجتماعی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته‌اند. تجزیه و تحلیل داده‌ها بر اساس سطوح سنجش متغیرها و طیف‌ها انجام گرفته، بدین ترتیب با استفاده از شاخص‌های آمار توصیفی و جداول متقاطع نمونه‌های آماری، کلیه متغیرها در قالب جداول توصیف شده‌اند؛ همچنین برای تحلیل رابطه بین متغیرهای مستقل و وابسته از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است.

خلاصه ویژگی‌های اقتصادی - اجتماعی پاسخگویان: از تعداد نمونه‌ی آماری اختصاص یافته برای این پژوهش، ۵۰ درصد از پاسخگویان به زنان و ۵۰ درصد نیز به مردان، تعلق دارند. ۳۲/۶ درصد مجرد و ۶۵/۹ درصد متأهل و ۱/۶ درصد عنوان ننموده‌اند. بیشتر پاسخگویان در گروه سنی (۳۸-۴۷)، ۰/۴۱ درصد و ۴۹/۲ درصد در مشاغل دولتی و ۲۸/۴ شغل آزاد و ۲۰/۳ بیکار و ۲/۱ درصد بازنشسته، نمونه را تشکیل می‌دهند. شاخص توصیفی دیگر وضعیت تحصیلات است که نشان می‌دهد ۱۴/۳ درصد زیر دیپلم، ۳۲/۶ درصد دیپلم، ۲/۱ درصد فوق دیپلم و ۳۷/۵ درصد لیسانس و ۱۳/۵ فوق لیسانس بوده‌اند علاوه بر این ۴۳/۵ درصد عنوان ننموده‌اند که درآمد کمتر از پانصد هزار تومان در ماه دارند. یافته‌ها نشان می‌دهند که میانگین میزان قانون‌گریزی برابر با ۵۷/۱۳۰۲ بوده است. از این توزیع می‌توان چنین استنباط کرد که مسأله‌ی تحقیق در جامعه به‌عنوان یک مشکل بروز کرده

^۱ Analysis moment of structures

است به طوری که قانون‌گزیزی می‌تواند برای امنیت و نظم اخلاقی در جامعه‌ی شهروندان خطرآفرین باشند.

جدول ۵: توصیف ویژگی‌های اجتماعی - اقتصادی پاسخگویان

Table 5: Describing Socio-Economic Characteristics of Respondents

درصد	درآمد (تومان)	درصد	اشتغال	درصد	تحصیل	درصد	سن	درصد	جنس
Percentage	Income (Toman)	Percent age	Employment	Percent age	Education	Percent age	Age	Percentage	Sex
20/8	بدون درآمد		دولتی		زیر دیپلم	29/3	18-27	0/5	مرد
22/7	Under 500000				دیپلم	18/5	28-37	0/5	زن
9/9	500000-1499000		آزاد		فوق دیپلم		38-47		تأهل
16/4	1500000-2499000		بازنشسته		لیسانس	41/7	48-57	32/6	مجرد
18/8	2500000-3499000		بیکار		ارشد	6/8	58-67	65/9	متأهل
11/5	Over 3500000	100		100		0/0	0/68	1/5	بی‌جواب
100						100		100	

فرضیه‌ی اول: بین تاب‌آوری و قانون‌گزیزی رابطه وجود دارد.

جدول ۳ ضریب همبستگی پیرسون بین میزان تاب‌آوری و میزان قانون‌گزیزی را نشان می‌دهد؛ و بیانگر ارتباط بین میزان تاب‌آوری و میزان قانون‌گزیزی است. نتایج نشان می‌دهد که ضریب همبستگی تاب‌آوری با میزان قانون‌گزیزی (۰/۵۳۲) می‌باشد؛ که به صورت مستقیم (مثبت) است بدین معنا که، هر چه میزان تاب‌آوری فرد پایین باشد میزان قانون‌گزیزی وی بالا خواهد بود. معناداری رابطه‌ی بین دو متغیر بر اساس ضریب همبستگی پیرسون در سطح حداقل خطای کوچکتر از ۰/۰۵ و اطمینان ۹۵ درصد قابل تفسیر است.

جدول ۶: ضریب همبستگی بین میزان تاب‌آوری و میزان قانون‌گریزی

Table 6: Correlation Coefficient between Resiliency and Law-Aversion

نتایج همبستگی		ضریب همبستگی پیرسون	
Correlation Results		Pearson Correlation Coefficient	
مقدار معناداری	میزان همبستگی	میزان قانون‌گریزی	تاب‌آوری پایین
0/000	0/532		

فرضیه‌ی دوم: بین خودکنترلی پایین و میزان قانون‌گریزی رابطه وجود دارد. جدول ۴ ضریب همبستگی پیرسون بین میزان خودکنترلی پایین و میزان قانون‌گریزی را نشان می‌دهد؛ و بیانگر ارتباط بین خودکنترلی پایین و میزان قانون‌گریزی است. نتایج نشان می‌دهد که میزان خودکنترلی پایین با میزان قانون‌گریزی (۰/۴۵۴) دارای رابطه‌ی معنادار می‌باشد. علامت ۲ ستاره نشانگر معناداری رابطه در سطح خطای کوچکتر از ۰/۰۱ و اطمینان ۰/۹۹ بین خودکنترلی پایین و قانون‌گریزی می‌باشد.

جدول ۷: ضریب همبستگی بین خودکنترلی پایین و میزان قانون‌گریزی

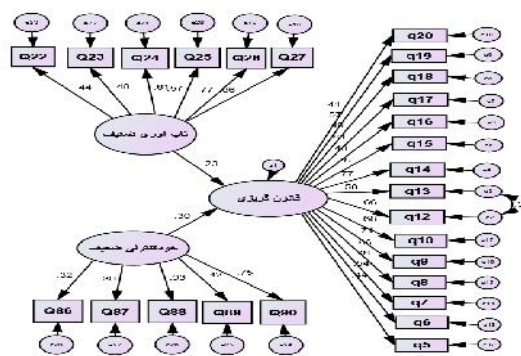
Table 7: Correlation Coefficient between Low Self-Control and Law-Aversion Rate

نتایج همبستگی		ضریب همبستگی پیرسون	
Correlation Results		Pearson Correlation Coefficient	
مقدار معناداری	میزان همبستگی	میزان قانون‌گریزی	خودکنترلی پایین
0/000	0/454		

مدل‌سازی معادلات ساختاری^۱

تجزیه و تحلیل داده‌های آماری برای تدوین این مدل در این مقاله به وسیله‌ی نرم‌افزارهای Amos SPSS 22 انجام گردید. تحلیل داده‌ها نشان داد که می‌توان قانون‌گریزی را به‌عنوان یک سازه یا متغیر پنهان تعریف کرد. نتایج حاصل نشان می‌دهد که علاوه بر هماهنگی درونی آیتم‌های تعریف شده برای هر یک از مقیاس‌های فرعی، روایی و اگر نیز برقرار است. به‌طور کلی در مدل نظری تدوین شده قانون‌گریزی به‌عنوان متغیر بیرونی و متغیرهای میزان تاب‌آوری پایین و خودکنترلی پایین به‌عنوان متغیر پنهان درونی تعریف شدند. مدل تدوین شده در این مقاله نتایج زیر را نشان می‌دهد:

^۱ structural equation modeling

شکل ۱: مدل‌سازی معادله‌ی ساختاری

Figure 1: Structural Equation Modeling

شکل ۱ نتایج حاصل از آزمون مدل معادله‌ی ساختاری نشان می‌دهد که متغیر تاب‌آوری پایین ۰/۲۳ از واریانس متغیر وابسته در جامعه را تبیین، و متغیر خودکنترلی پایین ۰/۳۰ واریانس متغیر وابسته (قانون‌گریزی) در جامعه‌ی مورد نظر را پیش‌بینی می‌کند. مشاهده‌ی تمام بارهای عاملی مثبت و مطلوب بالاتر از ۰/۳۰ حکایت از برازش خوب مدل دارد.

از جمله شاخص‌های محاسبه شده‌ی حاضر در این مدل می‌توان به مقدار بنتلر - بونت اشاره کرد. در پژوهش حاضر مقدار آن برابر با ۰/۹۳ و سطح معناداری در برابر ۰/۰۰۰ است که نتیجه‌ی مطلوبی را نشان می‌دهد. شاخص ریشه‌ی میانگین مجذورات تقریب برابر ۰/۰۴۷ می‌باشد. از آنجا که این شاخص نزدیک به صفر است، برازندگی مدل را تأیید می‌کند. نسبت کای‌اسکوئر به درجه‌ی آزادی برای قضاوت در مورد مدل تدوین شده است. این مقدار برابر ۴/۹ می‌باشد که در مجموع وضعیت بهبودی را برای مدل نشان می‌دهد. از جمله دیگر شاخص‌های مورد استفاده در این پژوهش، شاخص برازش تطبیقی است بر مبنای همبستگی متغیرهای حاضر در تحقیق برابر ۰/۹۵ می‌باشد که نتایج مطلوبی را نشان می‌دهد. برای شاخص برازش تطبیقی مقادیر ۰/۵۰ و بالاتر قابل قبول است که در اینجا ۰/۶۳ می‌باشد. نتایج حاصل برای شاخص توکر لویس برابر ۰/۸۵ نشان می‌دهد مقادیر قابل قبول است.

هر چند افزودن برخی از وزن‌های رگرسیونی و برقراری رابطه‌ی بین متغیرهای مشاهده شده و کواریانس بین متغیرهای خطا می‌تواند به کاهش کای اسکوئر و دیگر شاخص‌ها منجر شود اما چنین نکته‌ای در این حد بیشتر نه به لحاظ روشی و نه به لحاظ نظری دارای توجیه نیست و قابل قبول نمی‌باشد.

جدول ۸: شاخص‌های برازش مدل معادلات ساختاری قانون‌گریزی

Table 8: Structural Equation Modeling Fit Indicators of Law-Aversion

مقدار	شاخص	
	Index	
	معادل فارسی	علامت اختصاری
<i>The Amount of</i>	<i>Persian Equivalent</i>	<i>Symbol</i>
0/94	شاخص برازش هنجار شده بنتلر - بونت	<i>NFI</i>
0/045	ریشه‌ی میانگین مربعات باقیمانده	<i>RMR</i>
4/9	کای اسکوئر نسبی	<i>CMIN/DF</i>
0/049	ریشه‌ی میانگین مربعات خطای برآورد	<i>RMSEA</i>
0/63	شاخص برازش تطبیقی مقتصد	<i>PCFI</i>
0/95	شاخص برازش تطبیقی	<i>CFI</i>
0/85	شاخص توکر - لوپس	<i>TLI</i>
0/000	سطح معنی‌داری	<i>P-Value</i>

خلاصه و نتیجه‌گیری

نتایج حاصل از پیمایش بررسی تأثیر تاب‌آوری پایین و خودکنترلی بر قانون‌گریزی در بین ۳۸۴ شهروند استان ایلام که با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای به صورت تصادفی انتخاب شدند نشان می‌دهد که قانون‌گریزی به‌عنوان متغیر وابسته با توجه به طیف پنج درجه‌ای لیکرت دارای میانگین ۵۷/۱۳ می‌باشد بنابراین می‌توان گفت قانون‌گریزی بیش از حد متوسط است. به زعم دورکیم، زمانی که قواعد اجتماعی در جوامع پیچیده‌ای که با کاهش همبستگی و وفاق روبه‌روست، کمتر التزام‌آور می‌شود و مردم احساس می‌کنند که از فشار هنجاری‌های اجتماعی کاسته شده است، آنگاه افزایش شواهد انحرافات همچون، جرم و قانون‌گریزی اجتناب‌ناپذیر می‌شوند.

از نظر کارکردگرایان بی‌قانونی و اعمال خلاف مقررات، برای خلافکاران و قانون‌گریزان کارکرد مثبت و سازنده دارند و منافع تمنیات آنها را برآورده می‌سازد؛ لذا آنها حاضر نیستند از منافع خود چشم‌پوشند و از اعمال خلاف قانون دست بردارند.

فرضیه‌ی اول: بین تاب‌آوری پایین و قانون‌گریزی رابطه‌ی معنادار وجود دارد. تاب‌آوری در کنار سایر عوامل فردی، اجتماعی نقش مهمی در وقوع جرائم و ارتکاب آنها دارد.

میانگین متغیر مستقل تاب‌آوری با توجه به طیف پنج درجه‌ای لیکرت با ۶ آیتم برابر با ۲۶/۹۰ می‌باشد که نشان می‌دهد که درک و تصور شهروندان استان ایلام از تاب‌آوری، در حد پایینی قرار دارد. معناداری رابطه نشان می‌دهد هر چه میزان تاب‌آوری فرد پایین باشد میزان قانون‌گریزی وی بالا خواهد بود. این نتایج با یافته‌های کامپر (Comper, 2008) که در پژوهش خود نشان داد که زندانیان دارای تاب‌آوری پایین هستند و آلبوکردی و همکاران (Alboukordi & et. al, 2013)، (Momeni & et. al, 2013) و (Katrin & Fouster, 2000) هم‌جهت می‌باشد.

فرضیه‌ی دوم: فرضیه‌ی دیگر تحقیق، بین متغیر خودکنترلی پایین با قانون‌گریزی همبستگی وجود دارد می‌باشد که میانگین بدست آمده با توجه به طیف پنج درجه‌ای لیکرت با ۵ آیتم برابر با ۲۱/۵۵ می‌باشد که نشان می‌دهد که درک و تصور شهروندان استان ایلام از خودکنترلی، در حد پایینی قرار دارد. این نتایج بر اساس نظریه‌ی اشنایدر که معتقد بود افراد با خودکنترلی پایین تمایل دارند فکر و احساس و رفتار خود را بیان نمایند، تا اینکه آن را متناسب با موقعیت سازماندهی کنند (Snyder, 1974:526-527)؛ همچنین با تئوری هیرشی که به اعتقاد وی، خودکنترلی پایین که در اوایل زندگی فرد و در نتیجه‌ی جامعه‌پذیری ناقص شکل می‌گیرد و بر پیوند اجتماعی در مراحل بعدی زندگی‌شان تأثیر منفی دارد و از این طریق بر انحراف تأثیر مثبت دارد؛ و نیز به نظر جیمسون نوع خاصی از سرخوشی از احساسات مابعد نوین (در رفتار قانون‌گریزانه‌ی افراد) به چشم می‌خورد که جیمسون ترجیح می‌دهد آن را «شور» بنامد. سرخوشی مبتنی بر فجایع رانندگی در یک محله‌ی فقیرنشین شهری، در واقع نوع خاصی از عاطفه به شمار می‌آید بعلاوه میشل فوکو در رعایت قوانین به خودکنترلی بالا اشاره دارد؛ که بر اساس آن، وظایف محول انجام و رفتارهای ناهنجار و غیر قانونی ترک می‌شود و بی‌آنکه نظارت و کنترلی خارجی در بین باشد، فرد تلاش خود را مصروف انجام کاری می‌کند که بر عهده‌اش گذاشته می‌شود و مرتکب موارد نادرستی از قبیل کم‌کاری، قانون‌گریزی، عبور از مقررات شهری و ... نمی‌شود قابل تبیین و بررسی است این یافته‌ها با نتایج تحقیقات افرادی چون (Firoozjaeian, Ali Asghar & Tavakoli, Javad, 2016)، (Sadeghi

Vera, P.)، (Pratt, 2016)، (Fassaei, Soheila & Aminian, Ehsan, 2014
 Eliseo & Moon Byongook, 2013) همسو و هم‌جهت می‌باشد.

پیشنهادات

از آنچه که در این تحقیق مطرح گردید، نتیجه می‌شود که عواملی وجود دارد که باعث افزایش یا کاهش قانون‌گریزی در بین شهروندان می‌شود. بنابراین بر اساس یافته‌های تحقیق، پیشنهادات زیر مطرح می‌گردد:

هر انسانی دارای ظرفیت تاب‌آوری است اما رفتار تاب‌آورانه اکتسابی است و می‌تواند آموخته شود. تاب‌آوری محصول یک فرایند است و در طول زمان شکل می‌گیرد برای تاب‌آوری علاوه بر ویژگی‌های فردی که آموختنی است مانند پیوندجویی اجتماعی، مرزبندی آشکار و پیوسته و مهارت‌های زندگی باید محیط اجتماعی‌ای که فرد در آن پرورش می‌یابد نیز تاب‌آفرین باشد.

- گنجاندن درس و یا دروس تحت عنوان شهروند قانون‌مدار در کتب درسی مدارس و دانشگاه‌ها.

- تربیت شهروند تاب‌آور و خودکنترل.

- گنجاندن دروسی در کتب درسی مدارس تحت عنوان تاب‌آوری و خودکنترلی.

- پخش برنامه‌هایی در رسانه‌ها برای افزایش تاب‌آوری و خودکنترلی.

- برخورداری از پیوندهای مهربانانه خانواده و انسجام خانوادگی.

- انعطاف‌پذیری در برابر مشکلات در فرایند جامعه‌پذیری آموخته شود.

- افراد تاب‌آور با احتمال بیشتری در رویارویی با شرایط ناگوار، در جست و جوی معنا

هستند مذهب، داشتن ایمان، تحمل افراد را در برابر سختی‌ها افزایش می‌دهد و آنها را برای غلبه‌ی چالش‌ها و تغییرات در زندگی یاری می‌دهد.

- پخش پیام، کلیپ، تصاویر با موضوع قانون‌مداری و پیامد منفی قانون‌گریزی در

شبکه‌های اجتماعی مجازی و دیگر رسانه‌ها.

Reference:

Abbaspour, Z., Pour Sardar, F., Sangari, A. (2012). "The Effect of Resilience on Mental Health and Life Satisfaction, A Psychological Model of Well-Being", Quarterly Journal, Volume 14, Number 1. (Persian).

Adger, N. (1997). "Sustainability and Social Resilience in Coastal Resource", Centre for Social and Economic Research on the Global Environment University of East Anglia and University College London, pp:1-39.

Ahmadi, H. (1997). "Ethnicity and Ethnicity in Iranian Myth or Reality", Political and Economic Information, No. 11, No. 16-15, Tehran. (Persian).

Alboukordi, S., M., Nikosir Jahromi, S., Hosseini and M. Nikroo (2013). "The Relationship between Resilience and Psychological Disorders in the Youth of Shiraz Central Prison", Journal of Kurdistan University of Medical Sciences, Vol. 17, 50-43. (Persian).

Ali Babaei, Y., Firouzjaeian, A. (2009). "Sociological Analysis of Factors Affecting Law-Aversion", Journal of Forensic Science, Winter. (Persian).

Aliverdi Nia, A. and Younessi, E. (2014). "The Effect of Self-Control on Student Crime", Cultural Strategy, Issue 26, Summer. (Persian).

Alias, M., Akasah, Z. A., & Kesot, M. J. (2012). "Self-efficacy, Locus of Control and Attitude among Engineering Students: Appreciating the Role of Affects in Learning Efforts", Procedia-Social and Behavioral Sciences, 56, 183-190.

Arazzini Stewart, M., & De George-Walker, L. (2014). "Self-handicapping, perfectionism, locus of control and self-efficacy: A path model", Personality and Individual Differences, 66, 160-164.

Ashayeri, Taha & et al. (2015). "Investigating the Social-Cultural Factors Affecting Citizenship Law-Avesion in Ardabil Province", Journal of Police Knowledge Research, Seventeenth Year, Winter. (Persian).

Beasley, M., Thompson, T. & Davidson, J. (2003). "Resilience in response to life stress: The effects of coping style and cognitive hardiness", *Personality & Individual Differences*, 34, 77-95.

Bruneau, M. & et. al. (2003). "A Framework to Quantitatively Assess and Enhance the Seismic Resilience of Communities", *Earthquake Spectra*, 19 (4), 733-752.

Chambers JC, Eccleston L, Day A, Ward T, Howells K. (2008). "Treatment readiness in violent offenders: The influence of cognitive factors on engagement in violence programs. *Aggress Violent Behav*; 13:276-284.

Chen, J., & Wang, L. (2007). "Locus of control and the three components of commitment to change", *Personality and individual differences*, 42(3), 503-512.

Connor, K. M. & Davidson, J. R. T. (2003). Development of new resilience scale: the Connor-Davidson, Resilience scale (CD-RISC). *Depression and anxiety*, 18.

Firoozjaeian, A. & Tavakoli, J. (2016). "Sociological Analysis of Driving Law with Emphasis on Social Control Theory", *Strategic Research in Security and Social Order*, Volume 5, Issue 31, Second Issue, Summer. (Persian).

Godschalk, D. (2003). "Urban Hazard Mitigation: Creating Resilient Cities", *Natural Hazards Review*, 4,(3),136-143.

Hafeznia & et. al. (2014). "Government Policy and Inter-Ethnic Occasions", *Journal of Space Planning and Preparation*, The Hafed Period, No. 2, pp. 22-1 (Persian).

Handerson N., B. (2004). *Resiliency: What we have learned*. San Francisco: West Ed; 32.

Hirschi, T. (1969). "Causes of delinquency, Berkeley and Los Angeles, University of Psychological Factors of Law-abiding Behavior", *Journal of Hubei California Press*.

Inzlicht, M., Aronson, J., Good, C., & McKay, L. (2006). "A particular resiliency to threatening environments", *Journal of Experimental Social Psychology*, 42, 323-336.

Kaushal, Ritu and T. Kwantes, Catherine (2006). "The role of culture and personality in choice of conflict management strategy", *Internatinal Journal Relations*, 30. Pp. 579-603.

Khatami, I. (1998). Strategies for the Institutionalization of Law in Public Culture. Proceedings of the Conference on Law and Legalism and its Impact on Public Culture, Urmia: Department of Islamic Culture and Guidance. (Persian).

Kimhi, S.; Shamai, M. (2004). "Community Resilience and the Impact of Stress, Adult Response to Israel's Withdrawal from Lebanon", *Journal of Community psychology* 32(4), 439-451.30: 526-527.1974.

Kritanter, R., Keniki, A. (2005). "Organizational Behavior", Translated by Ali Akbar Farhangi and Hossein Safarzadeh, Tehran, Dynamic Message.

Masavati, M. (1995). *Sociology of Deviations*, Tehran: Nobel Press. (Persian).

Nawabakhsh, M. & Nazari, J. & Eder, N. (2009). "Sociological Explanation of Factors Affecting Social Cohesion among Villagers) A Case Study: Ilam Province", *Islamic Azad University Shoushtar Branch, Third, No. 7*, pp. 1-20. (Persian).

Nodehi, H. & et. al. (2014). "The Relationship between Self-Control and Source of Control with Organizational Commitment", *Leadership and Management Research*, Vol. 1, fall: 1. (Persian).

Pratt, T. C. (2016). "A Self-Control/Life-Course Theory of Criminal Behavior", *European Journal of Criminology*, 13(1):129-146.

Rabbani, W.; Rasool, F. (2002). *Urban Sociology*, Isfahan; Tehran: Organization for the Study and Development of Humanities Textbooks, Position, First Edition. (Persian).

Reitzer, G. (2014). *Sociological Theories*, Translated by Houshang Naibi, Tehran, Ney Publishing.

Sadeghi Fassaei, S. & Aminian, E. (2014). "Sociological Analysis of Social Order with Regard to Types of Normality and its Social Factors, *Social Studies and Research in Iran*, Vol. 3, No. 6, summer. (Persian).

Saffari Nia, M., Baziari Meimand, M. (2012). "Comparison of Emotional and Social Resilience in Students with Deprived and Non-Deprived Areas", *Volume 8, Number 1, Spring*, pp. 107-124. (Persian).

Salimi, A. and Davari, M. (2007). "A Collection of Deviant Studies and Social Control; A Deviant Sociology, Second Edition", Area and University Research: 534-535. (Persian).

Snyder, T. (1974). Self-monitoring of expressive behavior, J, personal. Soc. Psycho.

Swendeman, D., Ramanathan, N., Comulada, W. S., Rotheram-Borus, M. J., & Estrin, D. (2014). Efficacy of daily self-monitoring of health behaviors and quality of life by mobile phone: mixed-methods results from two studies with diverse population. In *Annals of Behavioral Medicine* vol. 47, pps 263-263).

Tyler, Tom. R. (2006). *Why People Obey The Law*, Princeton University Press.

Vera, P. Eliseo & M. B. (2013). "An Empirical Test of Low Self-control Theory among Hispanic Youths", *Youth Violence and Juvenile Justice*. Vol. 11, 179-193.

Weissi, M., Atef, V., M. K., Rezaei, M. (2000). "The Impact of Job Stress on Happiness and Mental Health: The Moderating Effect of Hardiness and Social Support", *Journal of Thought and Behavior*, 6 (2): 78-70. (Persian).

Werner, E. (1997). Vulnerable but invincible: High risk children from birth to adulthood. *Acta Paediatrica Supplement*, 422, 103-105.

www.Ilamabfi.ir.

Yaghoubi, S. (2002). Investigating the phenomenon of Legalism and law-aversion among the citizens-Tabriz, Tabriz: Student Thought Measurement Center. (Persian).

Sociological Explanation of Resilience and Self-Control Effect on the Law-Aversion of Citizens (The Study: Ilam Province)

Siavash Khodayari¹ and Esmaeil Jahanbakhsh (Ph.D)²

DOI: 10.22055/qjsd.2020.15403

Abstract:

This study aimed to investigate the effect of self-control and resiliency over the law-avasion between the citizens of Ilam. Law-aversion (soft) in both dimension subjective and objectie studied. The method of this survey is survey, and the kind of correlation is the questionnaire. The statistical population consists of all citizens over 18 years of ilam province in 2016; and sampling type, multi - stage cluster and sample size were estimated based on the Morgan table. The findings and results of this study showed that self-control and resilience variables additive effect, positive and direct the on citizens of Ilam province is lawl-aversion. The results of the test structural equation modeling (Amos) shows the resiliency 0/23 Explanations of variances in the community, and self-control variable 0/30 the variance of the dependent variable (law-aversion) predicts in the community.. With regard to the findings, empowerment and entrepreneurial spirit and self-control are essential twisting.

Key Concepts: Law-Aversion, Self-Control, Resilience

¹ PhD student of social issues in Iran, Islamic Azad University of Dehaghan Branch, Dehaghan, Iran (Corresponding Author), s9723877@gmail.com

² Assistant Professor, Department of Sociology, Islamic Azad University of Dehaghan Branch, Dehaghan, Iran, esjahan@yahoo.com

